

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ו

פרשת בהר

א. מי השילוח.

הוא הפועל כל דבר ומפעולות אדם לא יעשה שום דבר. ואמון רכזין הוא שמיטה כי כאשר יעברו שבע שנים יכרח להיות שנה שלמה שימראה בה כי לה' הארץ, ואין לשום אדם כח פעולה רק לה' לצדו.

ושבתה הארץ שבת לה'. ענין שמיטה הוא אום לישראל כי לה' הארץ ומלוואה, וכמו לאיחא בזוה"ק [נחשית ג:] שיש אמון רכזין ואמון ועירין, אמון ועירין הוא שבת, כי שבת הוא אום לישראל כי הש"י

ni/ke

1. פרשנו קובץ כי שמיטה הינה "אות", התוכף להסביר את הכרתו של דניאל?
2. פרשנו אחת לאות אדוף - שמיטה, לאות קטן - שבת, התוכף להסביר את ההבדל האצטי והצקרוני ביניהם?
3. למה דוקא שמיטה הינה אות אדוף?

* * *

ב. אור החיים.

פרק כה' פסוק ב':

ב) דבר וגוי ואמרת וגוי. טעם הפסל, לצד שיש במצוה זו ענין מניעת עבודת אדמה והפקרת הפרות העולים מהאילנות וצמח האדמה, כנגד מניעת עבודת האדמה והכנת הצלחתו אמר דבר לשון קשי, כי הוא דבר שאין רצון אדם תפצה בו לצד היותו מניעת הטוב, וכנגד הפקרת הצומח אמר ואמרת, כי הוא דבר שכל אחד ישמח בו שיאמר ידו בכל, גם לצד ההבטחות שצוה ה' בענין (פסוק כ"א) ועשת את התבואה לשלש השנים, אמר ואמרת אמירה המסעדת את הלב:

עוד ירצה לצד שמצוה זו של שביתת הארץ יש בה ב' דברים, הא' דבר מלך שלטון שעל עבדיו חיוב לקיים כל דבר, והב' הגם שיהיה דבר זה בין אדם לחברו יתחייב עשותו כפי הדין, כי הנותן מתנה לחברו ומתנה עמו בשעת המתנה תנאו קיים, וכמו כן האדון ב"ה בשעת המתנה מתנה תנאים כאומר אשר אני נותן ולא אמר אשר נתתי, אשר על כן אמר כנגד דבר מלך שלטון אמר דבר, וכנגד היות הדבר מתחייב מהמשפט אמר ואמרת פרוש בלא טעם גזרת מלך יקבלו המאמר:

בהר

אלות

1. פרשנו צומד על כפל לשון ומסבירו כאן באופן הינוי-כאכלי, מהו הסברו?
2. מה ההבדל העקרוני בין מניעה לבין הפקרה ואיך זה פועל על האדם ועל ידו?
3. בקטע השני מחוץ פרשנו בין פקודה עפ"י 13 מצווה לבין הינון חברתי-סוציאלי, התוכל להסביר?
4. למה צריך את שני התנאים הללו ולא מספיק אחד מהם?

* * *

ג. **אבני שהם**. פרק כה' פסוקים ג'-ד': שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את תבואתה, ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' וגו'. (כהג-ד)

שונה היא לשון הכתוב כאן, בענין שביתת הארץ בשנה השביעית, מהלשון האמורה בענין שביתת המלאכה ביום השבת. דבשבת הוא אומר: "זכור את יום השבת לקדשו, ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלהיך וגו'" (שמות כח-י). דקדושת יום השבת בעצמו תלויה, ולא בהיותו היום השביעי אחר ששת ימי המעשה. ולכן אמר תחילה "זכור את יום השבת לקדשו", ואח"כ "ששת ימים תעבוד וגו'". אבל כאן בשביתת הארץ, אמר בתחילה "שש שנים תזרע שדך וגו'", ואח"כ "ובשנה השביעית שבת שבתון יהי לארץ". כלומר, דקדושת שנת השמיטה נתלית במספר השנים שהיו לפנייה. ואמרה תורה שהשנה הבאה אחר שש שנות זריעה וזימור תהי' קדושה, ואסורה בעבודת הארץ.

ואמנם יום השבת הוא ביום מסוים, דקביעא וקיימא מימי בראשית, שכלילה הקב"ה ביום השביעי את מלאכתו אשר עשה, וציוה לישראל לשבות באותו היום. אבל קדושת שנת השביעית אינה קבועה ועומדת, אלא משנכנסו ישראל לארץ, לאחר י"ד השנים של כיבוש וחילוק (ראה בגמ' ערכין דף יב ע"ב, ובגמ' קדושין דף מ ע"ב). מאז התחילו למנות שש שנים בעבודת הארץ, וקידשו את השנה השביעית שלא לעבוד את האדמה. ואין השנה הזו שנה מסוימת, אלא בכניסתן לארץ, עם עיסוקם בעבודת האדמה, התחילו למנות שבע שנים לשמיטה.

וכן צ"ל לפי הטעם דשנת השמיטה היא כדי שתנוח האדמה ותשבות מעבודה אחרי עבודת שש שנים רצופות. לפי"ז שש השנים של העבודה הן סיבה וגורם לבואה של השנה השביעית, שנת המנוחה. אבל שביתת השבת אינה נגרמת ע"י ששת ימי המעשה, ואין הם סיבה לבוא יום השבת אחריהם. לפיכך לא תלה הכתוב את מנוחת השבת בימי המעשה שקדמו לה.

והנה לענין שביתת השבת, מבואר בפ' כלל גדול: "היה מהלך במדבר, ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים, ומשמר יום אחד וכו'" (שבת סט ע"ב). ומסתברא, דהוא הדין גם לענין שביתת שדהו בשביעית, דאם אינו יודע אימתי שביעית, יש לו למנות שש שנים, ולנהוג בשביעית בכל דיני שנת השביעית.

אלות

1. פרשנו מחוץ פשוטי לשון בציווי על השבת לבין הנאמר כאן בפסוקית, מהו ההבדל בדיוק?
2. פרשנו מרחיב ומסביר כי מקור ההבדל הוא בין קפיצה מוחלטת לבין החלטה כתוצאה ממציאות, בצצט מה ההבדל?
3. האם זה ההבדל מהותי-רציוני ופאה?
4. כמה הדומה ל"המהלך במדבר" וספת את הלוח מסייעת לו?

* * *

31000

פרק כה' פסוק ט': שלא. מצנת תקיעת שופר ביום הכפורים
של יובל

משרשי המצנות. לפי שידוע כי קול השופר
יעורר לב בני-אדם אם לשלום ואם למלחמה;
וענין שלום העבד שצבד את אדוניו זמן רב—
הוא קשה מאד בעיני אדוניה; על כן לעורר לב
הקביות על הענין ולסוק נפשם ולהנהיגם על
המצנה בשמחה את-קול השופר בראותם כי
דבר השנה הוא בקל-הארץ ושהכל עושים כן—
נצטוינו על זה. שאין דבר שיסוק לבות בני-
אדם כמו מצעה הרבים, וכמאמר הקדש, צצר
רבים—נתקמה; גם העבד בעצמו מתעורר לצאת
קול השופר, ומתוך כך, המצנה מתקיימת לשוב
הכל ברשות אדון הכל.

לתקצו שופר בצשירי בתשרי שהוא יום
הכפורים, שנאמר, ונתעברת שופר תרוצה... ביום
הכפורים תעבירו שופר בקל-ארצכם... וקראתם
דרור וגומר. וידוע שמצנת התקיעה ביום זה—
היא לפרסם חרות כל עבד עברי שיצא בן-
חורין בלי דמים; ואין ענינה בענין תקיעת
השופר בראש השנה, שהתקיעה ההיא אנו עושים
לקבץ מחשבתנו על ענין עקוב יצחק, ונצייר
בנפשנו לעשות גם אנו כמוהו לאהבת השם,
ומתוך כך נצלה זכרוננו לפני השם לטוב, כלומר:
שנהיה ונאיים לפניו וזאת התקיעה של יובל—
היא לפרסם החרות, כמו שאמרנו.

אלוה

1. מה בדיוק המצוה?
2. כמה היא שונה רציונית ומעשית מן התקיעות בראש השנה?
3. מהן מטרת התקיעות בראש השנה לפי זה?
4. לצומת זה מצוות התקיעה ביום הכיפורים היא: "לעורר, לחלק, ולהנהיג" התוכף
לפרט?
5. למה זה כל כך חשוב ונחוץ?
6. מה עושה "מעשה הרבים" ומה התקיעות מסייעות לכך?
7. איך זה מסייע על העבד עצמו ולמה זה בכלל נחוץ?
8. "... לשם הכל ברשות אדון הכל", למה מתאם פרשנונו ביוסית זו?

* * *

4/1

ד. רש"י.
פרק כה' פסוקים יז'-כג':

(יז) ולא תזנו איש את עמיתו, כאן הזהיר על אונאת דברים⁸², שלא יקניט את חברו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו, לפי דרכו והנאתו של יועץ. ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר: ויראת מאלהיך⁸³, [84] היודע מחשבות הוא יודע⁸⁵, כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת מאלהיך.

(יח) וישבתם על הארץ לבטח, שבעון שמטה ישראל גולים, שנאמר: אז תרצה הארץ את שבתותיה, והרצת את שבתותיה⁸⁶, ושבעים שנה של גלות בבל כנגד שבעים שמשות שבטלו היו⁸⁸.

(יט) ונתנה הארץ וגו', וישבתם לבטח עליה, שלא תדאגו משנת בצורת⁸⁴. ואכלתם לשבע, אף בתוך המעים תהא בו ברכה⁸⁷.

(כ) ולא נאסף, אל הבית * את תבואתנו, כגון יין ופירות האילן, וספיחין הבאים מאליהם.

(כא) לשלש השנים, לקצת הששית * מניסן ועד ר"ה, ולשביעית, ולשמינית, שיורעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן.

(כב) עד השנה התשיעית, עד חג הסוכות של תשיעית שהוא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשדה בגרנות, ובתשרי הוא עת האסיף לבית. ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבע שנים: בששית שלפני השמטה *, השביעית שהן בטליו מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית והיובל, ומקרא זה נאמר בשאר השמשות כלן.

(כג) והארץ לא תמכר, ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ביובל, שלא יהא הלוקח כובשה⁸⁸. לצמתת, לפסיקה, למכירה פסוקה עולמית. כי לי הארץ, אל תרע עיגך בה⁸⁹, שאינה שלך.

אאלות:

1. מה הקושי בפסוק יי' אליו אונה פרשננו?
2. התוכל להביא דוגמאות נוספות לשימוש: "ויראת מאלהיך" לפי הפירוש כאן?
3. מה הקושי בפסוק יח' ומה תשובת פרשננו?
4. מהי ישיבה בטוחה לפי פרשננו לפסוק יט'?
5. מהי אכילה לפועל ולמה חשבו לו להדגיש זאת?
6. מה מוסיף פרשננו בדבריו על פסוק כ'?
7. מהו הסברו לפסוק כא' ומאינו טעות הוא מצילנו?
8. בפסוק כב' עולה פרשננו חשבון השנים של בטחה מעבודת האדמה, התוכל להסביר את דבריו?
9. מה חידושו בדבריו על: "והארץ לא תמכר"?
10. למה חשובה כל כך הסיומת של: "כי לי הארץ"?

* * *